

**CEASURI DE MASĂ
DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL BRUKENTHAL –
MUZEUL DE ISTORIE CASA ALTEMBERGER**

RALUCA MARIA FRÎNCU
ralucafro@yahoo.com
Muzeul Național Brukenthal –
Muzeul de Istorie Casa Altemberger – Sibiu

**TABLE WATCHES FROM THE COLLECTION OF BRUKENTHAL
NATIONAL MUSEUM – HISTORY MUSEUM ALTEMBERGER HOUSE**

ABSTRACT

The Medieval Collection of the History Museum - Altemberger House owns a great number of instruments used in time measurement from sundials, mechanisms of clock towers, hourglasses, wall clocks, pocket clocks and last but not least table clocks, which are the subject of this article, created by the watchmaker artisans from Sibiu or other important crafting centers.

Keywords: table watches, collection, *Altemberger House*, watchmaker artisans.

Timp de aproape patru secole Sibiul a fost cel mai mare centru meșteșugăresc din Transilvania, aici fiind redactat de reprezentanții celor șapte scaune săsești, la 9 noiembrie 1376, primul statut al breslelor din Sibiu, Sighișoara, Sebeș și Orăștie¹. Schimbul de informații între Sibiu și marile centre meșteșugărești europene realizat prin intermediul meșterilor, dar și prin călătoria calfelor, impusă de statutele breslelor, a determinat creșterea numărului de bresle și branșe meșteșugărești.

Astfel, în secolul al XVI-lea, din breasla aurarilor se desprinde o nouă branșă – ceasornicăria. În Transilvania acest meșteșug era la începuturile sale, dar în secolele următoare această meserie ia un amplu avânt². Printre primele ceasornice atestate în Transilvania sunt cele de turn. Cel mai vechi mecanism de ceas de turn a fost cel al turnului Bisericii evanghelice din Cisnădie, instalat la începutul secolului al XV-lea. Nu se cunoaște meșterul care a realizat ceasul, dar se presupune este că era de origine germană, pentru că în această perioadă în zona Sibiului acest meșteșug nu era atestat. Cea mai veche atestare documentară a unui meșter ceasornicar la Sibiu este cea din anul 1506, când în socotelile orașului este menționat un meșter ceasornicar care a reparat ceasul din turnul orașului³. Din documentele vremii aflăm

¹ Monica Vlaicu, Radu Constantinescu, *Comerț și meșteșuguri în Sibiu și în cele șapte scaune. 1224-1579*, Sibiu, Editura Hora, 2003, p. 64.

² Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea*, Cluj, 1954, p. 216.

³ *Ibidem*, p. 217.

că acest meșteșug se practica încă din secolul al XVI-lea și la Brașov, Bistrița și Mediaș⁴.

În cadrul colecției *Medieval* a Muzeului de Istorie - *Casa Altemberger*, se găsesc o serie de obiecte care aparțin domeniului știință și tehnică, printre acestea numărându-se diferite instrumente de măsură a greutateii, lichidelor, a temperaturii, dar și a timpului.

În ceea ce privește măsurarea timpului, în cadrul colecției se găsesc mai multe tipuri de instrumente, de la cadrane solare, la mecanisme ale unor orologii de turn, clepsidre, ceasuri de masă, ceasuri de perete, ceasuri de buzunar.

O categorie aparte sunt ceasurile de masă, confecționate atât în ateliere locale⁵, dar și importate; acestea sunt datate în secolele XVII-XIX și sunt adevărate opere de artă datorită minuțiozității cu care au fost lucrate.

1. Ceas de masă

■ Muzeul Național Brukenthal, număr inventar: M2.711/1.316.

■ **Fig. 1-7.**

■ Datare: 1664.

■ Dimensiuni: I=14,7 cm; L=9,1 cm.

■ Ceas cu carcasa din alamă aurită, în formă de prismă, având o bază mai lată, ondulată, cu ornamentații în arabescuri. Cadranul ceasului, rotund, este numerotat cu cifrele I-XII. Pe aceeași parte este gravat un ornament înfățișând o clepsidră, un om întins și un craniu. În partea opusă se află de asemenea un cadran rotund, cu cifre arabe; sunt reprezentate cifrele 12, 1, 2, 3, 4, fiind foarte apropiate. Restul este ornamentat în arabescuri, motive redând diferite păsări, iar pe celelalte două părți se află o scenă redând pe Hercule cu leul și una purtând două coloane de la templul lui Jupiter. Prisma este mărginită de patru colonete ornamentate la capete cu motive florale sau arabescuri. Ceasul are și un clopoțel pentru deșteptător. Pe partea interioară a unuia dintre cadrane (cel cu cifre arabe), sunt incizate inițialele *FPA* (?), iar dedesubt inscripția: *ANO 1664 CIBINII*.

■ Proveniența: cumpărat de la aurarul Ludecke pentru 40 de florini.

■ Intră în colecția Muzeului Brukenthal în anul 1882.

2. Ceas de masă

■ Muzeul Național Brukenthal, număr inventar: M1.037/2.520.

■ **Fig. 8-10.**

■ Datare: secolul al XVIII-lea.

■ Dimensiuni: I=28 cm; L=33,6 cm; LA=14 cm; D cadranului=16 cm.

■ Ceas de masă cu mecanismul din alamă fixat într-o carcasă din lemn de culoare neagră. Pe cadranul emailat cu alb sunt scrise cu cifre arabe diviziunile orare; centrul ceasului este aurit. Cadranul este fixat, printr-o bucată de lemn sculptată, de un postament dreptunghiular din lemn, decorat pe laturi cu motive vegetale auri-

⁴ *Ibidem*, p. 218.

⁵ O piesă deosebită este ceasul cu numărul de inventar M2.711 cu inscripția *ANO 1664 CIBINII*.

te. În partea stângă, sprijinit de cadranul ceasului, se găsește un înger din lemn sculptat aurit.

- Proveniența: achiziționat de *Landeskundevereins* în anul 1904 de la meșterul ceasornicar Grünblatt pentru 20 K.

- Intră în colecția Muzeului Brukenthal în anul 1917.

3. Ceas de masă

- Muzeul Național Brukenthal, număr inventar: M1.032/4.289.

- **Fig. 11-13.**

- Datare: secolul al XIX-lea.

- Dimensiuni: I=15,5 cm; D cadranului=4,8 cm.

- Ceas-stativ, dispus pe o placă de alabastru. Ceasul se compune dintr-o ramă de bronz înconjurată cu vrejuri, frunze și struguri, având în partea de sus un oval roșu. Cadranul ceasului – pare-se un fost ceas de buzunar –, este din porțelan alb, având scrise cifrele atât cu caractere arabe, cât și romane. Ceasul nu este funcțional. Pe cadran se găsește inscripția *Modge London*, precizând, probabil, atelierul. Pe spatele mecanismului se găsește aceeași inscripție, *Modge London*, și în plus litera *N* și anul 1536.

- Observații: conform însemnărilor din registrul vechi de inventar, ceasul este importat, iar în colecția Muzeului Brukenthal a intrat cu mecanismul incomplet și cu arătătoarele lipsă.

- Proveniență: donație prof. Hans Ungar.

- Intră în colecția Muzeului Brukenthal în anul 1913.

4. Ceas de masă

- Muzeul Național Brukenthal, număr inventar: M1.034/4.604.

- **Fig. 14-16.**

- Autor: Leopold Koch.

- Datare: secolul al XIX-lea.

- Dimensiuni: I=33,5 cm; LA=19 cm.

- Ceas stativ din lemn cu postament vopsit în negru, sprijinindu-se pe patru picioare din lemn sculptat și aurite. Carcasa ceasului este din lemn vopsit negru, are forma unui blazon și se sprijină pe un picior din lemn sculptat, vopsit auriu. Pe ambele laturi se află câte un cap de berbec sculptat în lemn și aurit. În colțurile ceasului sunt dispuse două rozete aurii. Cadranul ceasului este din alamă, ornamentat cu arabescuri, cifrele arabe sunt scrise cu negru. În centrul cadranului este așezat secundarul din email. Mecanismul ceasului lipsește, păstrându-se doar corzile, care produc un sunet muzical.

- Proveniența: donație Friedrich Misselbacher din Sibiu.

- Intră în colecția Muzeului Brukenthal în anul 1914.

5. Ceas de masă

- Muzeul Național Brukenthal, număr inventar: M1.036/2.591.

- **Fig. 17-18.**

- Datare: secolul al XIX-lea.

- Dimensiuni: I=35 cm; L=28 cm; LA=13 cm; D cadranului=12,8 cm.

■ Ceas de masă cu mecanismul din alamă, cu carcasa din lemn de culoare maro roșcat. Cadranul este alb emailat cu alb, iar cifrele arabe sunt scrise cu negru; centrul ceasului este aurit. Carcasa este fixată printr-o bucată de lemn sculptat de un postament dreptunghiular din lemn, decorat pe laturi cu motive vegetale aurite. În partea din față cadranul este fixat pe o harpă sculptată, înconjurată de motive vegetale aurite. Postamentul este prevăzut cu patru picioare sferice din os. Conform descrierii din registrul inventar, lipsesc statueta din alabastru, care se găsea în partea superioară a ceasului, și pendulul din alamă.

- Proveniența: achiziționat de *Landeskundevereins* în anul 1905.
- Intră în colecția Muzeului Brukenthal în anul 1917.

6. Ceas de masă tip portic

■ Muzeul Național Brukenthal, număr inventar: M2.235/15.287.
■ **Fig. 19-21.**
■ Autor: Otto Radler.
■ Datare: secolul al XIX-lea.
■ Dimensiuni: I=50,5 cm; LA=32,5 cm.
■ Ceas de masă cu două mecanisme, unul al ceasului propriu-zis, iar cel de al doilea pune în funcțiune mecanismul morii de apă. Mecanismul ceasului este din alamă, iar cadranul din email, diviziunile orare sunt scrise cu cifre romane. Capacul mecanismului are în interior o șampilă cu următoarea inscripție: *Otto Radler, Ceasornicar și Bijutier, Sibiu, str. Gușteriței, Nr. 2*. Mecanismul morii este de asemenea din alamă, iar cutia este din lemn negru, cu partea din față din tinichea pictată, redând două personaje masculine și unul feminin. Atât carcasa, cât și mecanismul morii, se sprijină pe un postament din lemn negru, iar pe laterale se găsesc două colonete din alabastru cu bazele din lemn sculptat și aurit.

- Proveniența: donație făcută de domnișoara Auguste Lindner.
- Intră în colecția Muzeului Brukenthal în anul 1934.

Bibliografie:

PASCU, Ștefan, *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea*, Cluj, 1954.

RAȚIU, Ioan, *Tehnica și arta ceasornicarilor, giuvaergiilor, țintuitorilor, gravorilor și opticienilor*, Cluj, 1935.

SAVU, Elisabeta, RISTEA, Tatiana, BANU, Carmen, *Ceasul – Știință și artă/ Clock – Science and art*, Ploiești, 2012.

VLAICU, Monica, CONSTANTINESCU, Radu, *Comerț și meșteșuguri în Sibiu și în cele șapte scaune. 1224-1579*, Sibiu, Editura Hora, 2003.

WOLLMANN, Volker, *Patrimoniul preindustrial și industrial în România*, vol. V, Sibiu, 2015.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1-7 – Ceas de masă, 1664.

Fig. 8-10 – Ceas de masă, secolul al XVIII-lea.

Fig. 11-13 – Ceas de masă, secolul al XIX-lea.

Fig. 14-16 – Ceas de masă, secolul al XIX-lea.

Fig. 17-18 – Ceas de masă, secolul al XIX-lea.

Fig. 19-21 – Ceas de masă tip portic, secolul al XIX-lea.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

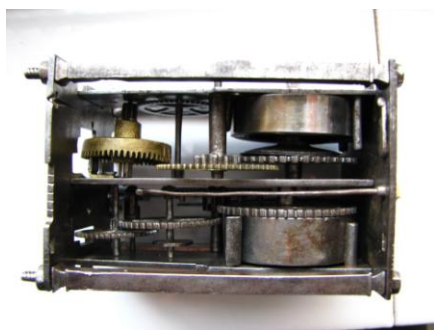

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

Fig. 20

Fig. 21